

דף קכ"ט

לשון מתנה בתחילה באמצע שנינו במשנה, שהמחלק נכסיו על פיו שכתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה דבריו קיימים, כיון שיש בדבריו גם לשון מתנה קונה אף בלשון ירושה. הגמרא שואלת, כיצד הוא מתנה בתחלה, כיצד באמצע וכיצד בסוף? וכשרב דימי בא מארץ ישראל אמר בשם רבי יוחנן, שאם אמר תנתן שדה פלונית לפלוני וירשה זה מתנה בתחלה, ירשה ותנתן לו זו מתנה בסוף, ירשה ותנתן לו וירשה זו מתנה באמצע. ודוקא באדם אחד ושדה אחת, אבל באדם אחד ושתי שדות¹⁶³, או שדה אחת ושני בני אדם לא. רבי אלעזר אומר, אפילו באדם אחד ושתי שדות, או שדה אחת ושני בני אדם, שכמו שנתכוין לתת לזה במתנה, כך נתכוין לשני הואיל ונתן לשניהם בדבור אחד. אבל לא בשתי שדות ושני בני אדם, שהם אנשים מוחלקים ושדות מוחלקות.

כשרבין בא מארץ ישראל אמר, שאם אמר תנתן שדה פלונית לפלוני וירש פלוני שדה פלונית קנה. לרבי יוחנן קנה, אף בשני אנשים שתי שדות. ורבי אלעזר אומר, אותה שנאמר בה ירושה לא קנה. אמר אביי לרבין, והרי זו סתירה למה שהביא רב דימי. מרבי אלעזר על רבי אלעזר לא קשה, מפני שמה שנאמר לעיל בשמו הוא באדם אחד ושתי שדות, וכאן מדובר בשני בני אדם ושתי שדות. אבל לכאורה קשה מרבי יוחנן על רבי יוחנן? אמר לו רבין, אני ורב דימי, חולקים בשיטת רבי יוחנן.

וריש לקיש אמר, שבשתי שדות ושני בני אדם לא קנה¹⁶⁴, עד שיאמר פלוני ופלוני ירשו שדה פלונית ופלונית שנתתים להם במתנה וירשום. אפילו כשאמר לשניהם ביחד תנתן שדה פלונית לראובן ושדה פלונית לשמעון וירשום, כיון שהם גופים מוחלקים ובכל אחד הוא מעשה בפני עצמו¹⁶⁵.

ואומרת הגמרא, שהדבר שנוי במחלוקת¹⁶⁶. רב המנונא אמר שרק אדם אחד ושדה אחת קנה, אבל באדם אחד ושתי שדות, או שדה אחת ושני בני אדם לא קנה. ורב נחמן אמר, אפילו אדם אחד ושתי שדות, או שדה אחת ושני בני אדם קנה, אבל בשתי שדות ושני בני אדם לא קנה. רב ששת אמר שאפילו בשתי שדות ושני בני אדם קנה.

163 אבל באדם אחד ושתי שדות קנה את אותו של לשון מתנה אבל לא קנה את אותו של לשון ירושה שלשון המתנה של אחד לא מסייעת לאחר אלא זאת הוריש לו וזאת נתן לו. רשב"ם.

164 אותו של לשון ירושה. רשב"ם.

165 ולא קנו עד שיאמר ירושה בתחלה וירשה בסוף ומתנה באמצע שנלמד לשון מתנה מלשון ירושה וכמו שלשון ירושה נאמר לשניהם גם המתנה שבאמצע נאמרה לשניהם. רשב"ם.

166 רב המנונא כרב דימי אמר רבי יוחנן ורב נחמן כר"א ורב ששת כרבין אליבא דרבי יוחנן. רשב"ם.

האוי תנו שקל לבני בשבת וראוים ואת מדברי הברייתא. ושנינו, האומר¹⁶⁷ תנו שקל לבני בשבת וראוין ליתן סלע נותנין להם סלע. שלא אמר שקל אלא כדי שלא יתנו יותר מכדי צרכם. ואם אמר אל תתנו להן אלא שקל, אין נותנין להן אלא שקל. ואם אמר אם מתו ירשו אחרים, פלוני ופלוני שאינם בני, תחתיהם בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו, אין נותנין להן אלא שקל¹⁶⁸. והרי כאן אמר לשון מתנה לבניו ולשון ירושה לאחרים, והוא כשתי שדות וכשני בני אדם ושנינו שאותם אחרים קנו. ורב ששת שהקשה מכאן על החולקים עליו מתרץ בעצמו את קושיתו. שאחרים קנו בלשון ירושה, מפני שהברייתא מדברת בראוי ליורשו¹⁶⁹, והיא דברי רבי יוחנן בן ברוקה. ורב אשי הביא ראייה ממה ששנינו בברייתא, נכסי לך ואחריך יירש פלוני, ואחרי אחריך יירש פלוני. מת ראשון קנה שני, מת שני קנה שלישי, ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון¹⁷⁰. והרי כאן הוא כשתי שדות ושני בני אדם, שהרי אין לשני כלום בחיי הראשון. וגם המתנות מחולקות וגם מקבלי המתנות מחולקים, ושנינו שהשני קנה. וראייה שלשון המתנה של הראשון מועיל לשני.

האוי ואחריך לפלוני וראוי ליורשו ואין לומר שגם הברייתא הזאת מדברת בראוי ליורשו וכרבי יוחנן בן ברוקה, שאם כן מדוע אם השני מת יקנה השלישי. הרי רב אחא בנו של רב עויא שלח שלדברי ר' יוחנן בן ברוקה, אם אמר נכסי לך ואחריך לפלוני¹⁷¹, והראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום הראשון כלום. שאין זה לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושא אין לה הפסק. וכיון שבאו ליד השני בתורת ירושה, אין כח ביד המת לעקור את הנחלה מיורשי יורשיו לתתה לשלישי, אלא הנכסים יחזרו ליורשי השני. ומכאן תיובתא לדברי כולם¹⁷².

ואין תיובתא לר"ל כאן בתוך כדי וקיש שאמר שלשון מתנה לאחד לא מועיל ללשון ירושה לאחר? והרי אמר רבא ביבמות שהלכה כריש לקיש בשלשה דברים, וזה אחד מהם? עונה הגמרא שאין קושיה על ריש לקיש, מפני שהברייתא מדברת

167 כגון שכיב מרע או בריא וכגון שהלך למדינה"י וצוה לתת להם כשיעור הזה עד שיכלה הממון כולו. רשב"ם.
168 וגילה דעתו שנוח לו יותר בצמצום כדי שישארו מהנכסים לאחרים, ודוקא אמר שקל. רשב"ם.
169 כגון שצוה לתת לשנים מבניו שקל בשבת, ואם מתו יירש אחד משאר בניו את כל המותר. ואפ' שיש בנים אחרים, וגם לבנים שמתו יש בנים וכרבי יוחנן בן ברוקה שאומר שאם אמר על בן בין הבנים יירש כל נכסי דבריו קיימין. ואין נותנין להם אלא שקל שהוא רוצה שישאר קצת לזה שהוא אוהב ומתכוין להוריש לו את הכל. רשב"ם.

170 שהרי נתן לשלישי מכח ה' וכיון שלא זכה מנין יש לשלישי. רשב"ם.
171 וכשהראשון ראוי ליורשו ולא פירש לא לשון ירושה ולא לשון מתנה אין לשני במקום ראשון או יורשי ראשון כלום. שהואיל והיא ירושה אינו יכול להפסיקה שאין ירושה לחצאין, ומתנה על מה שכתוב בתורה "ובן אין לו" עיין עליו שכל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמין. רשב"ם.
172 חוץ מלרבינו בדברי רבי יוחנן ורב ששת. רשב"ם.

כשאמר ואחריך ירש פלוני תוך כדי הדבור¹⁷³ הראשון שאמר נכסי לך, ולכן לשון מתנה של הראשון מועיל גם לשני. אבל אם אמר לאחר לשון מתנה ולשני לשון ירושה לאחר כדי דיבור, לא הועיל ללשון ירושה של האחר. ולהלכה כל תוך כדי דבור הוא כדבור¹⁷⁴, חוץ משני דברים: א. מעבודת כוכבים¹⁷⁵, שאם התפיס או הקצה דבר לעבודת כוכבים ובתוך כדי דבור חזר בו נאסרה משום החומרא של עבודת כוכבים¹⁷⁶. ב. בקדושין, שאם קידש אשה בפני עדים וחזר ואמר בתוך כדי דבור שהמעות יהיו מתנה ולא קדושין, אין שומעים לו ומקודשת ואינה מקודשת¹⁷⁷.

173 תוך כדי שאילת שלום של תלמיד לרב, שלום עליך רבי. ר"ת פירש שאמרו תוכ"ד כדבור דמי כדי שאילת תלמיד לרב, שכשאדם עושה סחורה עם חבירו ויראה את רבו לא יתן לו שלום שאם יתן לו שלום לא יוכל לחזור בו ממקחו. ותקנו חכמים שכשיעור זה יכול לחזור. תוס'.

174 כל שני דברים שאדם מוציא מפיו זה אחר זה, בתוך כדי דבור שסיים דבור הראשון התחיל דבור האחרון. אינו נחשב כנמלך אלא כאילו אמר שני דברים ביחד. ואם שניהם יכולים לתפוס כגון ה"ז תמורת עולה תמורת של' תמכר ויביא בדמי חצי' עולה ובדמי חצי' שלמים, שלשניהן התכוון אלא שא"א להוציא ב' דברים כא'. ואם אחד יש בו כח לתפוס וא' אינו כלום יתפוס אחד ואחד כמו שאינו. כמו ירושה ומתנה לאחד לשון ירושה בטל ולשון מתנה קונה. ואם שניהם סותרים וא"ז כמה שא' מדה בחבל הן חסר הן יתר, ואיסתרא מאה מעי. וכמו המעשה בשכירות מרחץ בי"ב זהובים לשנה בדינר זהב לחדש. יש שאומרים תפוס לשון ראשון ויש שאומרים תפ' לשון אחר'. ויש שבהם ספק ויח', ויש שהו' אחר המוחזק. וכשא' תוכ"ד חוזרני בי לד"ה היא חזרה. רשב"ם.

175 רשב"ם פירש שאם התפיס או הקצה דבר לעבודת כוכבים ובתוך כדי דבור חזר בו נאסר. ואין נראה לר"י שלא שייך בעבודת כוכבים התפסה. ור"י פי' עבודת כוכבים שא"ל אלי אתה וחזר תוך כדי דבור שאינו מועיל ויכול להיות שהוא גזירת הכתוב. ובנדרים אמרו והלכתא תוך כדי דבור כדבור דמי לבר מעבודת כוכבים ומגדף ומקדש ומגרש. מגדף שאם גידף וחזר בו תוך כדי דבור לא יועיל לו. והגמרא קיצרה כאן משום שמגדף הוא בכלל עבודת כוכבים, ומגרש הוא בכלל מקדש. תוס'.

176 וכתוב בעבודת כוכבים "שקך תשקצנו", ואע"ג שמן הדין להיתר אסור. רשב"ם.
177 והיא חומרא דרבנן משום לעז ממזרות אם תנשא לאחר בלא גט. רשב"ם.